

Les eleccions municipals de 1934 a Catalunya¹

RAIMON SOLER BECERRO

Universitat de Barcelona

raimonsoler@ub.edu

El dissabte 13 de gener 1934, el president Lluís Companys s'adreçava al conjunt de la població catalana des de les ones de Ràdio Barcelona per recordar que les “eleccions municipals que Catalunya celebrarà demà diumenge, tenen per a nosaltres una significació nacional, ja que són les primeres, la data i el sistema de les quals l'han determinat, només les Corts Catalanes, filles del sufragi del nostre poble, i el Govern de la Generalitat de Catalunya”.² Companys recordava, en la mateixa al·locució, que es tractava de les primeres eleccions en què Catalunya era plenament responsable de l'Ordre Públic i recomanava al poble de Catalunya que “vetllant pel prestigi de la nostra autonomia naixent, respecti amb tota la seva integritat el dret de tothom al sufragi, la lliure emissió del vot i que aquestes eleccions puguin ésser modèliques i representatives de l'eficiència de les nostres llibertats, i de la capacitació dels catalans per a regir-les i honorar-les”.

Si bé tots els actors contemporanis reconegueren, com el mateix Lluís Companys, la importància d'aquestes eleccions, fins i tot més enllà dels elements que destacava el president, el cert és que els comicis que es van celebrar a Catalunya el 14 de gener de 1934 han estat poc tractats per la historiografia habitual sobre la Segona República, tot i que pel context en què es van desenvolupar aquestes van tenir una significació que anava més enllà d'uns estrictes comicis locals. Aquestes eleccions tenen, al meu entendre, tres valors afegits d'alta significació històrica: van ser les úniques eleccions municipals d'abast general que es van fer Catalunya

¹ Rebut: 20/09/2013 Acceptat: 27/08/2014

² *La Humanitat*, 14-1-1934.

durant el període republicà. En segon lloc, cal dir que es van fer amb una legislació pròpia, atès que l'Estatut de Catalunya atorgava plenes competències al govern de la Generalitat en aquest aspecte. El tercer i darrer valor afegit, no menys important, és que van ser les primeres eleccions municipals de la nostra història en què les dones van poder participar-hi amb igualtat de drets respecte els homes. Deixant de banda, però, aquest elements simbòlics les municipals de gener de 1934 venien marcades per un context que les converteixen en un dels episodis fonamentals del desenvolupament polític durant la Segona República. La crisi d'ERC i la consegüent derrota de les forces d'esquerres a Catalunya —excepció feta de les circumscripcions de Girona i de Barcelona província— van condicionar uns comicis que es van acabar plantejant com la segona volta de les eleccions del 19 de novembre de 1933. A aquest fet s'hi afegí la presentació al Parlament del que seria el projecte definitiu de la Llei de Contractes de Conreu que, no ho hem d'oblidar, va tensionar la política catalana durant tot el període republicà. És aquest conjunt de coincidències el que fan d'aquestes eleccions un episodi fonamental de l'etapa republicana i, per aquest mateix motiu, que mereixien un estudi d'abast general i no només parcial com els que comptàvem fins al moment. Per aquest motiu, abordaré en primer lloc quins han estat els treballs que fins al moment han tingut en compte aquestes eleccions, en segon lloc em sembla indispensable explicar quines són les fonts i com he ordenat la informació que han permès construir la base de dades de resultats electorals, en tercer lloc s'ha de fer un esment al marc legal que va regir aquestes eleccions, explicar quin va ser el procés immediat que va conduir cap a les mateixes i finalment donaré una visió de conjunt sobre aquestes eleccions.

INTRODUCCIÓ: ELS ESTUDIS ELECTORALS SOBRE LA SEGONA REPÚBLICA

Des que Josep Antoni González Casanova va fer la primera aproximació a les eleccions a la ciutat de Barcelona,³ són diversos els treballs que s'han editat que aborden els aspectes electorals durant el període, encara que alguns s'inscriguin en obres d'un abast més ampli. Així, Isidre Molas va publicar el seu llibre sobre el sistema de partits polítics sorgits a la Catalunya republicana,⁴ en l'apèndix del qual es donaven les dades agregades dels vots a cada candidat en les diverses

³ González Casanova, José Antonio. *Las elecciones en Barcelona (1931-1936)*. Madrid: Tecnos, 1969. Podem trobar un repàs de la bibliografia sobre els estudis electorals de la Segona República a Espanya a Mateos Rodríguez, Miguel Ángel. "Fuentes y metodología para el estudio electoral de la II República española". *Ayer*, núm.3 (1991), p. 139-164. Un balanç del estudis electorals de totes les èpoques que s'havien fet a Espanya fins a la dècada de 1990 el podeu trobar a Montero, José Ramón i Pallarès, Francesc. *Los estudios electorales en España: un balance bibliográfico*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, Working Paper 49, 1992.

⁴ Molas, Isidre. *El sistema de partits polítics a Catalunya, 1931-1936*. Barcelona: Edicions 62, 1972.

circumscripcions. Després del treball de Molas n'han vingut d'altres d'àmbit nacional, comarcal o local. Evidentment, el treball més ambiciós, reeixit, gairebé definitiu, el qual està centrat exclusivament en l'anàlisi electoral és l'*Atlas electoral de Catalunya durant la Segona República*, que va publicar Mercè Vilanova el 1986 i que ha estat reeditat en gran format i amb gràfics de gran qualitat.⁵ Tanmateix, el treball de Vilanova en la seva edició inicial presentava dos dèficits quant a la informació. El primer era la manca de resultats de les eleccions de diputats a Corts del 19 de novembre de 1933 a la circumscripció de Barcelona-província. L'altre era justament l'absència de qualsevol referència a les eleccions municipals de 1934. Aquesta darrera mancança es va resoldre parcialment en l'edició de 2005, que en el seu volum 2 aporta informació de les eleccions de 1934 a la ciutat de Barcelona per districtes i amb una abundant cartografia, que ajuda a entendre'n els resultats.

Gairebé contemporanis a l'obra de Mercè Vilanova són dos grans treballs sobre l'evolució política per a les províncies de Lleida i de Tarragona des de la Restauració borbònica fins a la Guerra Civil. El primer, de Conxita Mir⁶ té tota una part destinada a l'anàlisi electoral de la circumscripció lleidatana durant la Segona República i sí que hi inclou els resultats de les municipals de 1934. Malgrat que fa un comentari al final de cada comarca, em sembla que s'hauria pogut fer una anàlisi més global dels resultats. Si Mir aportava les dades de les municipals de 1934, tot el contrari passa amb el treball de Joaquín Maria Molins sobre la província de Tarragona.⁷ La segona part del seu treball, dedicada a la Segona República, no fa referència a aquests comicis. Un dèficit corregit parcialment per Montserrat Duch que en l'obra que va fer sobre la política al Camp de Tarragona (Alt Camp, Baix Camp i Tarragonès) informa dels resultats electorals dels municipis d'aquestes comarques, incloses les de 1934 amb detall municipal.⁸ La província de Barcelonano té cap treball de conjunt. L'obra que he esmentat de González Casanova se centra en Barcelona capital i no aborda les municipals de 1934. Aquestes sí que ho han estat, també per a la capital, per Ramon Alquézar, però aquest autor se centra més en l'explicació de la Llei Municipal i de la formació de les candidatures, que no en els resultats mateixos i les diferències entre districtes i seccions.⁹ Jo mateix

⁵ Vilanova, Mercè. *Atlas electoral durant la segona República a Catalunya*, Barcelona: Fundació Bofill, 1986 i *Atlas electoral de la Segona República a Catalunya*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2005, 2 volums. En el meu treball, quan m'hi refereixi ho faré a l'edició de 1986.

⁶ Mir, Conxita. *Lleida (1890-1936): caciquisme polític i lluita electoral*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985.

⁷ Molins, Joaquín M^a. *Elecciones y partidos políticos en la provincia de Tarragona: 1890-1936*, Tarragona: Publicacions de la Diputació de Tarragona, 1985.

⁸ Duch Plana, Montserrat. *República, reforma i crisi. El camp de Tarragona (1931-1936)*. Tarragona: El Mèdol, 1994.

⁹ Alquézar, Ramon. *L'Ajuntament de Barcelona en el marc del Front d'Esquerres*, Barcelona: Columna, 1986, p. 67-100; i Alquézar i Aliana, Ramon. "La Llei Municipal de Catalunya i les eleccions a l'Ajuntament de Barcelona de gener de 1934", En: Roca i Albert, Joan. *El municipi de Barcelona i els combats pel govern de la ciutat*, Barcelona: Institut Municipal d'Història, 1997, p. 149-165.

he publicat una anàlisi comarcal per al Vallès Oriental, però no conec cap més referència a la província, a no ser que sigui d'un abast molt puntual.¹⁰

Restringit a la circumscripció de Girona hi ha l'únic treball que conec que s'hagi dedicat explícitament a les eleccions municipals de 1934 i és el que va publicar Rosa Virós el 1975.¹¹ Aquesta autora presentà els resultats a partir de les actes electorals que va localitzar per a tota la circumscripció de Girona. Aquest és l'article més complet sobre els comicis de 1934, amb dades de percentatge de vots, nombre de regidors, etc. Tot i que, atès el desenvolupament dels estudis i la situació del moment, presenta algunes mancances de municipis i d'identificació de l'adscripció política de les candidatures.

La tesi de Josep Antoni Pozo,¹² com que estava dedicada al poder municipal que es bastí arran de la revolució de juliol de 1936, va fer una incursió a la situació existent prèviament als ajuntaments de les principals poblacions catalanes i presenta una relació de resultats amb nombre de vots i nombre de regidors, amb algunes referències sobre la composició política de les candidatures. Segurament, aquest és el treball que, fins ara, ha presentat un abast territorial més ampli pel que fa a l'aportació de dades electorals de 1934. Però al meu entendre, calia una anàlisi per a tot Catalunya que omplís no només els buits que falten, sinó que donés una visió general d'aquests comicis.

FONTS I METODOLOGIA

El present treball, doncs, té com a objectiu omplir el buit que representava que no hi hagués cap obra que abordés les eleccions municipals de 1934 per a tot Catalunya. La intenció ha estat, per tant, recollir tota la informació disponible per a totes les comarques catalanes, la qual he buidat en un apèndix que hom pot consultar a: http://issuu.com/municipals1934/docs/2-1_resultats_en_percentatge_v2. La font principal que he usat és el *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya*, del qual n'he fet la consulta entre el 24 de gener de 1934, moment en què s'inicia la publicació dels resultats, fins al 22 de març del mateix any, en què la recerca de dades començava a donar rendiments decreixents. Això m'ha permès obtenir

¹⁰ Soler, Raimon. "Les eleccions municipals de 1934 al Vallès Oriental". *Ponències. Anuari del Centre d'Estudis de Granollers 2010*, (2011), p. 115-139. Com a exemple d'un estudi local hi ha el cas de Badalona: Villarroya, Joan, "Les eleccions Municipals de 1934". *Carrer dels Arbres*, 1 (1979), p. 3-8.

¹¹ Virós, Rosa. "Las elecciones municipales de 14 de enero de 1934 en la provincia de Gerona". *Perspectiva Social*, 5 (1975), p. 7-27.

¹² Pozo, Josep Antoni. *El poder revolucionari a Catalunya durant els mesos de juliol a octubre de 1936. Crisi i recomposició de l'Estat*, Tesi doctoral llegida a la Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, 2002. Aquesta tesi ha estat publicada recentment en dos volums: Pozo González, Josep Antoni. *La Catalunya antifeixista. El govern Tarradellas enfront de la crisi política i el conflicte social*. Barcelona: 2012 i *Poder legal y poder real en la Cataluña revolucionaria de 1936: el Gobierno de la Generalidad ante el Comité Central de Milicias Antifascistas y los diversos poderes revolucionarios locales*. Sevilla: Espuela de Plata, 2012.

dades de 541 municipis. Per la resta, fins a 960 ajuntaments, m'he vist obligat a acudir a altres fonts que detallaré tot seguit. D'aquests 960 (de 1.061 ajuntaments que hi havia aleshores), tinc informació d'algun tipus sobre el resultat electoral. En la majoria hi ha el nombre de vots, però també en alguns només sabem, tal com he dit, l'opció política guanyadora o de vegades només el llistat de regidors. En conseqüència, de 101 municipis catalans no hem obtingut cap mena de dades que ens pogués orientar sobre què va passar en aquestes eleccions.

Per completar els resultats, el primer que he fet és acudir als treballs prèviament existents: els de Duch,¹³ Mir i Virós. He d'advertir, que hi ha algun cas en què la informació que aporten les dues darreres autores es complementen amb la que s'obté al BOGC. És a dir, que no sempre els treballs esmentats són complets quant a la relació de resultats dels municipis i, en diverses ocasions, sí que apareix al BOGC la informació dels resultats que els mancava a les tres autores esmentades.

Un segon nivell de recerca, per ampliar la informació dels resultats ha estat acudir a la premsa nacional, la que s'editava a Barcelona, de l'època. En aquest sentit he consultat els diaris *El Diluvio*, *La Humanitat*, *L'Opinió*, *La Publicitat*, *La Vanguardia* i *La Veu de Catalunya* entre l'1 de desembre de 1933 i el 23 de gener de 1934. La majoria d'aquests diaris donaren informacions d'algunes de les candidatures que s'anaven formant i a partir del 16 de gener de 1934, publicaren llistats de resultats per poblacions, de manera que una bona part dels municipis dels quals em mancava informació l'he pogut localitzar aquí.

Finalment, he acudit a una unió de publicacions d'àmbit local i comarcal: *Abril* (Vilafranca del Penedès), *Acció* (Badalona), *Acció* (Vilafranca del Penedès), *L'Acció* (Terrassa), *Acció Ciutadana* (Olot), *Aires de la Conca* (Montblanc), *Altaveu* (Ripoll), *L'Autonomista* (Girona), *Avant* (Cervera), *Baix Penedès* (el Vendrell), *Baluart de Sitges*, *El Banyolí*, *Ceretània* (Puigcerdà), *La Ciutat* (Tàrrrega), *La Ciutat d'Olot*, *Clam Popular* (Ripoll), *El Correo de Tortosa*, *La Crònica de Valls*, *El Deber* (Olot), *Democràcia* (Vilanova i la Geltrú), *El Dia* (Manresa), *Diari d'Igualada*, *Diari de Tarragona*, *Diari de Vich*, *Diario de Gerona*, *Empordà Federal* (Figueres), *Espanya Federal* (Sant Feliu de Llobregat), *Foment* (Reus), *Foment* (Sant Feliu de Llobregat), *Fructidor* (Vilafranca del Penedès), *Gazeta de Vich*, *La Gralla* (Granollers), *El Heraldo de Tortosa*, *L'Igualadí*, *Juventut* (Valls), *Libertad* (Figueres), *El Llamp* (Gandesa), *Manlleu*, *El Muntanyenc* (Camprodon), *Penedès Republicà* (Vilafranca del Penedès), *El Pla de Bages* (Manresa), *Pretària* (Ribes de Freser), *El Pueblo* (Tortosa), *El Radical* (Tortosa) *República* (Cervera), *La Segarra* (Santa Coloma de Queralt), *Tarragona Federal*, *El Temps* (Valls), *La Tradició Catalana* (Olot), *Treball* (Valls), *La Veu de l'Empordà* (Figueres) i *La Veu de Tarragona*.

La disponibilitat d'un nombre cada vegada més elevat de portals on hi trobem premsa històrica digitalitzada ha facilitat enormement la feina. Cal assenyalar

¹³ En aquest cas, però, no hi ha diferències atès que l'autora va usar la mateixa font bàsica que jo.

que el mateix *BOGCes* troba disponible a la xarxa: <http://dogcrepublica.gencat.cat/DOGC/pages/cercaDisposicions.jsf>. La Xarxa d'Arxius de Catalunya disposa d'un portal de premsa digitalitzada des del qual es pot consultar la que es troba a diversos arxius comarcals (<http://xacpremsa.cultura.gencat.cat/pandora/#top>). La Biblioteca de Catalunya sosté l'Arxiu de Revistes Catalanes Antiques (ARCA: <http://www.bnc.cat/digital/arca/index.html>). El Ministerio de Educación, Cultura y Deporte d'Espanya posa a la disposició dels investigadors la Biblioteca Virtual de Premsa Històrica (<http://prensahistorica.mcu.es/ca/consulta/busqueda.cmd>). La Diputació de Barcelona i l'Ajuntament de Girona van ser pioners en la tasca de digitalització de premsa històrica; en el cas de la primera trobem el portal Fons local de publicacions periòdiques digitalitzades (<http://www.diba.es/xbcr/default.htm>) i el segon té la pàgina dependent del Servei de Gestió Documental (<http://www.girona.cat/sgdap/cat/premsa.php>). La Diputació de Girona també disposa d'una hemeroteca digital amb premsa històrica procedent d'algunes biblioteques locals (<http://pandora.bibgirona.net/diputacio/>). Al sud del país, la Biblioteca-Hemeroteca Municipal de Tarragona també disposa del seu portal de premsa històrica digitalitzada (http://web.tarragona.cat/pandora/cgi-bin/Pandora?lang=ca;xslt=form-avanzado;came_from=). Per acabar aquesta relació, esmentaré que el Servei de Biblioteca i Documentació de la Universitat de Lleida disposa del Fons Sol-Torres de documents digitalitzats (<http://soltorres.udl.cat/>). Algunes fundacions vinculades a partits polítics també disposen de reculls de premsa digitalitzada. Per exemple, la Fundació Josep Irla hostatja la pàgina www.memoriaesguerra.cat, la qual té una part d'hemeroteca amb capçaleres de l'època de la Segona República. També la Fundació Rafael Campalans té un apartat d'Arxiu Històric amb fons hemerogràfics, en el qual s'hi pot trobar la col·lecció de *Justícia Social* (http://www.fcampalans.cat/arxiu/fons_hemerografic_detall.php?id=5#2). Finalment, algunes iniciatives particulars també permeten consultar premsa digital de caràcter històric. En aquest sentit, val la pena esmentar l'esforç fet per *La Vanguardia* (<http://www.lavanguardia.com/hemeroteca/index.html>) de posar a disposició del públic la seva hemeroteca en format digital.

Essent aquest treball dependent en bona mesura de la disponibilitat d'informació a la xarxa, no puc deixar d'esmentar algunes pàgines web dedicades a la Segona República o a la memòria històrica en general. La Universitat Autònoma de Barcelona té un repositori de documents digitalitzats dedicat al període (<http://ddd.uab.cat/search?f=title&p=Rep%C3%BAblica%20i%20republicanisme&sc=1&ln=es>). A més, en l'àmbit comarcal i local han anat sorgint diverses iniciatives de recuperació de la memòria històrica. Així trobem el portal de Tots els noms al Penedès (<http://www.totselsnoms.org/>), La República a Manresa en un Clic (<http://www.memoria.cat/republica/>) o el portal d'Alcaldes de la Segona República a Osona (<http://www.ccosona.net/segonarepublica/inici>). Referida al món local, hi ha una iniciativa més àmplia, que transcendeix el període de 1931-1936, com és el Diccionari

nari Biogràfic Alcaldes i Alcaldesses del Vallès Oriental (<http://www.alcaldesialcaldessesdelvallesoriental.net/>) impulsada pel Museu de Granollers, en la qual es recull la biografia de tots els alcaldes de la comarca que han exercit durant el segle XX.¹⁴

D'aquesta manera, la recerca en arxiu tradicional ha quedat restringida a algunes visites a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB) per tal de consultar aquella premsa barcelonina no disponible a la xarxa. També he acudit al fons dels documents que foren incautats als partits, concretament a Esquerra Republicana de Catalunya, que es troba actualment a la Fundació Josep Irla, però que jo he consultat en format digital a l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC). Aquest fons m'ha permès identificar bon nombre d'entitats pertanyents a ERC i, a més, aportar informació sobre alcaldes, regidors, color polític dels membres del consistori, etc.¹⁵

Al final de l'article presento l'Annex 1 on es resumeixen els resultats en percentatge per comarques. El fet que la llei electoral plantegés per primer cop la llista tancada permet calcular-lo fàcilment. També hi calculo la participació, que és el percentatge de la suma dels vots de totes les candidatures sobre el cens electoral. Aquest l'he obtingut de l'*Atlas electoral* de Mercè Vilanova. En el cas de la província de Barcelona he usat les dades de 1936 –Vilanova no aportà dades de 1933, com he dit, de la circumscripció provincial barcelonina– i a la resta de circumscripcions he fet servir el cens de 1933. Tanmateix, cal dir que les diferències entre els censos de 1933 i el de 1936 són menyspreables en la majoria de poblacions. I encara, en aquells casos en què Vilanova no disposava de la informació del cens, s'ha acudit a la bibliografia local, com és el cas de l'Hospitalet de Llobregat.

He intentat identificar de la manera més aproximada possible l'adscripció política de les candidatures. En aquest sentit hi ha un ampli ventall d'opcions que he intentat sintetitzar. Per aquest motiu les he classificat de la següent manera: 1, comunistes, les quals agrupen tant els vots al Bloc Obrer i Camperol (BOC) com els del Partit Comunista de Catalunya (PCC); això ho he fet així atesa la debilitat del vot comunista a Catalunya i pel fet que només fins al 1936 van formar part de coalicions amb republicans i socialistes, malgrat que molts nuclis del BOC ja van participar en coalicions d'esquerres el mateix 1934; 2, Esquerra Republicana de Catalunya (ERC); 3, Coalicions d'Esquerres Republicanes (CER), aquí s'hi inclouen aquelles candidatures formades per més d'un partit, articulades sobretot entorn d'ERC i que regularment eren integrades per Acció Catalana

¹⁴ Aquesta iniciativa ha donat lloc a una publicació Planas Maresma, Jordi. *Alcaldes i alcaldesses del Vallès Oriental (segle XX): diccionari biogràfic*. Granollers: Museu de Granollers, 2006.

¹⁵ Es tracta del fons dipositat a l'Arxiu Nacional de Catalunya: Fons ANC1-886 / Llei 21/2005 de restitució a la Generalitat de Catalunya. Tot i que a l'ANC, al fons ANC1-1/Generalitat de Catalunya (Segona República) hi ha un bon nombre de fitxes de composició dels ajuntaments constituïts a partir de l'octubre de 1936, en canvi no hi ha pràcticament informació referent a aquestes eleccions i només trobem una relació de 122 documents relatius a municipis que comencen per la lletra "c" referents al període 1934-1936.

Republicana (ACR), els Federals o el Partit Republicà Radical Socialista Català (PRRSC), la Unió Socialista de Catalunya (USC) i Unió de Rabassaires (UdR); hi compto també les coalicions que, en molts municipis, van integrar, ultra les forces abans esmentades, el Bloc Obrer i Camperol; 4, altres grups d'esquerres (AE), recollint totes aquelles candidatures d'altres partits republicans d'esquerres (com el Partit Republicà Democràtic Federal, el PRRSC o la USC) sempre i quan s'enfrontessin a una altra candidatura d'esquerres amb la participació d'ERC o fossin l'única opció d'esquerres enfrontada a una candidatura de dretes; també hi incloc aquelles candidatures de les quals tenim constància que són d'esquerres però en desconeixem l'adscripció política concreta; en la mesura que m'ha estat possible he intentat distingir dues opcions de centre com són 5, Acció Catalana Republicana o, 6, el Partit Republicà Radical (PRR). Les dretes les he organitzat de la següent manera: 7, Lliga Catalana (LC); 8, Coalicions de Dretes, on englobo totes aquelles candidatures de dretes que amb diversos noms –Unió Ciutadana, Defensa Ciutadana, Candidatura Administrativa...– s'articularen entorn la Lliga; 9, altres dretes (AD), altres grups polítics de dretes (com Acció Popular o Unió Democràtica de Catalunya) o candidatures de dretes de les quals no hem pogut identificar-ne l'adscripció partidista. 10, per acabar he hagut d'incloure la columna d'aquelles candidatures de les quals no tinc cap referència (SD).

Considero que totes aquestes opcions polítiques s'agrupen en quatre blocs. El primer és el dels comunistes, els quals mantingueren durant el bienni progressista (1931-1933) una actitud crítica envers la república burgesa. El segon gran bloc és el de les esquerres republicanes, inclosos aquí els membres de la USC, que en general van mantenir-se dins la col·laboració governamental i, de facto, van mantenir al llarg de tot el bienni una coalició o front republicano-socialista amb ERC, partit aquest darrer que pactava amb altres opcions polítiques segons les necessitats del moment;¹⁶ malgrat que no tots els grups republicans d'esquerra van participar en les coalicions que impulsà el partit fundat per Macià i Companys. Un tercer bloc seria el centrista, tot i que no existí realment atès que Acció Catalana Republicana representa una opció centrista i catalanista i el Partit Republicà Radical, que també seria centrista però espanyolista; aquests dos grups no van coincidir, en general, a les coalicions; ACR va pactar amb esquerra i amb dreta, mentre que el PRR si s'integrava en alguna coalició ho feia sistemàticament a les de la dreta. Finalment, el darrer bloc de forces polítiques és el de les dretes: Lliga, Comunió Tradicionalista, Acció Popular, Unió Democràtica i altres grups de dretes, liderats en general pel partit de Cambó.

Geogràficament he organitzat la informació agrupant les comarques actuals en les circumscripcions existents a Catalunya durant la Segona República. Una de

¹⁶ L'expressió front republicà-socialista fou usada per ERC durant la campanya de les eleccions de diputats a Corts del 1933. Es pot veure als números de *La Humanitat* del mes de novembre de 1933.

les primeres coses que va fer la República, des del punt de vista electoral, fou suprimir els antics districtes electorals uninominals per circumscripcions més grans. Catalunya quedà dividida en cinc circumscripcions: Barcelona ciutat, Barcelona província, Girona, Lleida i Tarragona.

EL MARC LEGAL: LLEI MUNICIPAL DE CATALUNYA

Aquestes eleccions eren el resultat del nou marc legal aprovat la Constitució de 1931 (articles 8 i 9) i l'Estatut de Catalunya de 1932 (article 10) i l'Estatut Interior de 1933 (articles 57 i 61), que permetien al Govern de la Generalitat desenvolupar la legislació municipal de manera exclusiva a Catalunya. No és el meu objectiu aquí fer una anàlisi de la Llei, atès que hi ha força treballs precedents que ja ho han fet,¹⁷ tanmateix sí que em referiré a un aspecte concret que condicionà enormement la formació de les candidatures com és el règim electoral que establia la mateixa. Tot i que s'ha arribat a afirmar que el dictamen de la comissió creada per a elaborar el projecte que seria presentat al Parlament fou gairebé l'únic que concità unanimitat de totes les forces polítiques,¹⁸ el cert és que la part que la llei dedicava al règim electoral va derivar en un agre debat sobre si calia adoptar un règim majoritari o sobre si era millor un règim proporcional. El principal punt de controvèrsia va ser l'article 86.¹⁹ Tal com assenyalava Joan Vallès i Pujals: "la gran divergència, la forta divergència que des del primer moment es va marcar a la Comissió fins al punt de no haver-hi possibilitat d'arribar a una harmonia entre la Majoria i les Minories, fou a l'entorn d'aquest principi del sistema electoral".²⁰

La majoria d'Esquerra Republicana havia imposat un sistema majoritari dual en què a les poblacions de menys de 10.000 habitants la llista guanyadora s'enduia

¹⁷ Sobre la Llei Municipal de Catalunya es poden consultar els següents treballs Marquès i Carbó, Lluís. *Llei municipal de Catalunya (1933-1934)*. Barcelona: El Secretariat Català, 1935; Pi i Sunyer, Carles. *Llei Municipal de Catalunya de 1934. Conferència de Carles Pi i Sunyer al Palau de Projeccions, 11 de març de 1934. Text de la Llei aprovat el 19 de juliol de 1934*. Barcelona: Documents Pi i Sunyer, núm. 2, Fundació Carles Pi i Sunyer, 1997. Una valoració crítica de la Llei la podeu consultar Molins, Joaquim i Perdigó, Joan. "La llei municipal de Catalunya (1934)". *Taula de Canvi*, 2 (1976), p. 89-98. Més recentment trobem descripcions i anàlisis de la mateixa a Alquézar, Ramon. *L'Ajuntament de Barcelona en el marc del Front d'Esquerres*, Barcelona: Columna, 1986, p. 67-100; i Alquezar i Aliana, Ramon. "La Llei Municipal de Catalunya i les eleccions a l'Ajuntament de Barcelona de gener de 1934", En: Roca i Albert, Joan. *El municipi de Barcelona i els combats pel govern de la ciutat*, Barcelona: Institut Municipal d'Història, 1997, p. 149-165; Martín Ramos, Josep Lluís. "Governació (1931-1939)", En: Bonamusa, Francesc. *Generalitat de Catalunya. Obra de govern 1931-1939 [I]*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, 2006, p. 227-302. Per a la distribució competencial que va suposar la nova legislació municipalista en l'època de la Segona República vegeu Bernadí Gil, Xavier. *La distribució de les competències d'execució en l'Estat autònom*, Barcelona: Tesi doctoral llegida a la Universitat Pompeu Fabra, 2002, p. 17-155.

¹⁸ *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya*, 134 (19-12-1933).

¹⁹ Uso aquí la numeració del text definitiu recollit per Marquès.

²⁰ *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya*, 99 (10-8-1933).

una majoria amplíssima, en una proporció que s'anava reduint a mesura que els municipis eren més grans; la segona llista en nombre de vots s'endua els llocs de la minoria i si hi havia més llistes concurrents quedaven fora de l'ajuntament. En els municipis de més de 10.000 habitants, exceptuant Barcelona, les majories s'enduien el 67% dels vots i les minories s'havien de repartir el 33% dels llocs, quedant-se la segona llista el 65% dels escons restants i així successivament, el tall perquè una llista pogués entrar al consistori s'establí en el 10% dels vots. A Barcelona, la majoria s'endua el 65%, la següent el 65% dels escons restants i així successivament, tot establint una barrera per poder obtenir representació del 5%.²¹ Les minories de la Lliga i de la Unió Socialista es van oposar a aquest sistema proposant la representació proporcional amb una barrera electoral del 3%, tot menyspreant els residus en la divisió entre el nombre de vots i el d'escons. En la proposta que feien, les vacants que quedessin després d'haver atribuït els escons respectius s'havien de sumar als de la llista més votada. Després d'un ampli i encès debat, l'article 86 quedava aprovat per 33 vots a favor i 17 en contra.²² Aquest sistema sacrificava una part de democràcia en pro d'una major estabilitat en la gestió.

En resum, entre el títol V de la Llei –dedicat als organismes municipals– i el títol VI –el corresponent al règim electoral, s'establí el sistema que havia d'estructurar la composició dels ajuntaments a partir de l'elecció dels regidors. D'aquesta manera, la Llei determinava que aquests serien escollits amb sufragi universal, directe i secret. En aquest cas, per sufragi universal es considerava el conjunt de la població –és a dir, homes i dones– que fos major d'edat (23 anys) i que portés dos anys, com a mínim, inscrit al padró municipal. Aquestes eren, per tant, les primeres eleccions en què les dones podrien participar amb plenitud de drets. Per garantir el secret del vot s'introduí en les eleccions municipals i per primera vegada en la història catalana, el sobre opac, tot i que després a Barcelona ciutat això no va ser possible per qüestions logístiques.²³ Una altra novetat important fou la conversió de cada municipi en un únic districte, dividit en diversos col·legis i seccions.²⁴ També s'establí la llista única per a tot el districte, és a dir, també per primer cop no es votaven candidats individualment sinó una llista tancada. Els regidors electes ho serien en funció de l'ordre en què apareguessin a les llistes.

²¹ Marquès i Carbó, Lluís. *Llei Municipal de Catalunya (1933-1934)*. Barcelona: Editorial "El Secretariat Català", 1935, p. 90.

²² *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya*, 99 (10-8-1933) i 100 (11-8-1933).

²³ Marquès i Carbo, Lluís. *Llei municipal de Catalunya (1933-1934)*. Barcelona: El Secretariat Català, 1935, p. 92.

²⁴ Marquès i Carbo, Lluís. *Llei municipal de Catalunya (1933-1934)*. Barcelona: El Secretariat Català, 1935, p. 94.

UN PROCÉS PLE DE DIFICULTATS: LA CONVOCATÒRIA DE LES ELECCIONS MUNICIPALS

Un cop aprovada aquesta part de la Llei, es van posar en marxa els mecanismes per dur a terme les eleccions municipals. En aquest sentit, el 28 de setembre de 1933 el conseller de Governació emetia un decret convocant les eleccions municipals per a l'Ajuntament de Barcelona per al 12 de novembre següent i establia que el 12 d'octubre es publicaria un nou decret ampliant la convocatòria d'eleccions municipals per a la resta de municipis pel mateix dia que Barcelona.²⁵ Efectivament, el 9 d'octubre el nou conseller de Governació Pere Mestres publicava l'ordre circular en què es convocaven les eleccions municipals, però l'endemà mateix i mitjançant un altre decret, Francesc Macià autoritzava el mateix conseller de Governació a presentar al Parlament un projecte de llei per tal d'ajornar-les, atès que s'acabaven de convocar eleccions al Parlament de la República per al 19 de novembre següent,²⁶ cosa que suposava un seguit de problemes pràctics i d'ordre polític-administratiu, tal com afirmava Pere Mestres al Parlament.²⁷ Novament, la Lliga –aquest cop amb el suport del Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, escindit recentment d'ERC– s'enfrontà durament, però sense èxit, al govern per aquest ajornament.²⁸ El projecte va ser votat finalment el 25 d'octubre de 1933 i publicat al *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya* el 4 de novembre.²⁹ El 13 de novembre es decretava que la celebració de les eleccions seria el 17 de desembre següent.³⁰

La victòria electoral de la Lliga a la circumscripció de Barcelona ciutat el 19 de novembre de 1933 esperonà el partit conservador a forçar un canvi general al país que s'havia de traduir també a les eleccions municipals. Per la Lliga, els resultats electorals de novembre indicaven que el cos electoral havia desautoritzat la política d'Esquerra Republicana al govern i, en conseqüència, demanava la creació d'una mena de govern d'unitat nacional que consolidés l'autonomia, que no desenvolupés una política de partit i que tingués prou força davant de Madrid per presentar-se com a representant de l'opinió majoritària dels catalans.³¹ Per aquest motiu, la Lliga insistí en la celebració immediata de les eleccions municipals, amb l'esperança que l'electorat ratificaria els resultats de novembre, sobretot a la capi-

²⁵ *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 99 (29-9-1933).

²⁶ *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 195 (12-10-1933). El decret i l'ordre circular van sortir publicats al mateix número del *Butlletí*.

²⁷ *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya*, 103 (10-10-1933).

²⁸ *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya*, 105 (13-10-1933) i 106 (17-10-1933).

²⁹ *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya*, 111 (25-10-1933) i *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 115 (4-11-1933).

³⁰ *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 120 (16-11-1933).

³¹ *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya*, 121 (28-11-1933).

tal catalana, i amb l'objectiu no declarat que les forces d'esquerres no poguessin reconduir la situació de divisió que les havia portat a la derrota.

Contra els interessos de la Lliga hi jugà la conjuntura política de començaments de desembre de 1933. El 8 d'aquest mes la FAI donava la benvinguda al nou govern de la República amb una vaga general revolucionària que va tenir un gran abast i molta repercussió. El 9 de desembre, el govern de la Generalitat decretava la suspensió de tots els treballs destinats a la preparació de les eleccions municipals a causa d'haver estat decretat l'estat d'alarma i es proposava presentar una llei al Parlament per ajornar-ne la celebració.³² Això va tornar a encendre els ànims de la Lliga, amb acusacions per part de Joan Ventosa i Calvell que l'ajornament de les eleccions responia als interessos d'Esquerra Republicana i no a qüestions d'ordre públic i afirmava que el Govern havia comès un delictes en suspendre una llei vigent.³³ La Llei ajornant les eleccions va ser aprovada per tots els grups de la cambra excepte el de la Lliga Catalana. Va ser publicada al *BOGC* el 19 de desembre de 1933 i en el del 22 del mateix mes es feia públic el decret de convocatòria de les eleccions per al 14 de gener de 1934.³⁴ Aquesta fou la data definitiva, que ni la mort del president de la Generalitat, Francesc Macià, el 25 de desembre de 1933 ja no podria aturar. Aquest darrer fet, però, també va tenir una forta influència atès que en els moviments que es produïren dins d'Esquerra Republicana abans i després de la mort de l'"Avi", van conduir a l'hegemonia dels partidaris de reestructurar la coalició republicano-socialista que havia dominat la política catalana fins al moment tot refent llaços amb antics companys (el PNRE) o ampliant la coalició cap a forces que fins al moment n'havien quedat fora (ACR i el Partit Republicà Radical Socialista Català de Marcel·lí Domingo).

LES ELECCIONS MUNICIPALS DE 1934: UNA VISIÓ DE CONJUNT
ELS PARTITS DAVANT LES ELECCIONS MUNICIPALS: LA REFORMULACIÓ D'UNA
COALICIÓ D'ESQUERRES

A principis de desembre de 1933 començaren a aparèixer a la premsa catalana les primeres notícies de la preparació que els diferents partits estaven fent per presentar les llistes que s'havien d'inscriure a la Junta del Cens el dia 10 de desembre. El que passés a Barcelona, com el 12 d'abril de 1931, era fonamental per determinar si realment s'havia produït un canvi de cicle o no i, d'aquesta manera, unes eleccions municipals prenién novament un caràcter plebiscitari. Per aquest motiu, l'ajornament de les eleccions afavoria la formació d'una coalició d'esquerres a la capital del país i per això mateix, la Lliga insistí reiteradament en fer-les més

³² *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 133 (10-12-1933).

³³ *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya*, 129 (11-12-1933).

³⁴ *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 137 (19-12-1933) i 140 (22-12-1933).

aviat possible. La coalició esquerranas'havia proposat des de les pàgines de *La Rambla* a finals de novembre i va tenir una gestació difícil per dues causes: els recels que encara tenien ACR i el PNRE envers Esquerra Republicana i, especialment, cap al seu líder Francesc Macià, i per l'enfrontament intern del mateix partit del govern. Tot i que hi havia hagut algunes reunions i ACR i el PNRE, inicialment, havien decidit no presentar candidatura però tampoc intervenir en una coalició, la revolució del 8 de desembre i els canvis que s'albiraven a ERC a finals de desembre van fer variar aquesta posició inicial.

Tant com els recels d'ACR i del PNRE a formar coalició, van ser les tensions internes a ERC les que dificultaren el procés. De fet, quan esclatà la revolució del 8 de desembre el partit de Macià encara no havia fet pública la seva candidatura, cosa que havia de fer en un míting el dia 10 de desembre on hi participarien Joan Puig i Ferrater, Ventura Gassol, Carles Pi i Sunyer, Lluís Companys i Francesc Macià. El míting, òbviament, no es va arribar a celebrar.³⁵ L'ajornament electoral va permetre Companys per anar prenent de mica en mica la direcció del partit. Ell mateix havia mantingut ja algunes reunions amb dirigents d'Acció Catalana Republicana i amb els membres del grup de *L'Opinió*; a més el 14 de desembre en una reunió del grup parlamentari va ser designat com a nou cap de la majoria d'ERC al Parlament de Catalunya. Amb tot plegat, Francesc Macià va caure malalt i pel dia 21 es va convocar una reunió que presidí el mateix Companys i en la qual hi foren convocats el Directori del partit, el grup parlamentari i altres personalitats. La reunió va ser molt tensa per dos motius fonamentals. D'una banda, hi havia un grup que volia que Companys agafés immediatament la direcció del partit però Macià mateix va demanar a Miquel Santaló que proposés la formació d'un comitè format per Companys, per Carles Pi i Sunyer i per Jaume Aiguader. L'altre motiu de discussió, el que va provocar un dur enfrontament entre Companys i Aiguader, va ser com afrontar les properes eleccions municipals. Mentre el primer era partidari d'una àmplia coalició d'esquerres, amb personalitats rellevants, Aiguader defensava la llista que Esquerra ja tenia decidida abans de l'ajornament electoral.³⁶ La situació es va desencallar definitivament en el moment en què Lluís Companys va esdevenir president de la Generalitat de Catalunya i finalment es va gestar la Coalició d'Esquerres Catalanes que fou presentada en un míting el 7 de gener, rebent el suport de personalitats de la política espanyola com Santiago Casares Quiroga, Marcel·lí Domingo, Indalecio Prieto i Manuel Azaña.³⁷ D'aquesta

³⁵ *La Humanitat*, 9-12-1933.

³⁶ *La Publicidad*, 23-12-1933 i *El Socialista*, 23-12-1933.

³⁷ *La Rambla* (esport i ciutadania), 27-11-1933. Per seguir el procés de gestació de la coalició hom pot consultar: *La Humanitat*, 2-12-1933, 5-12-1933, 9-12-1933, 13-12-1933, 15-12-1933, 22-12-1933, 23-12-1933, 29-12-1933 i 31-12-1933; *La Publicidad*, 30-11-1933, 3-12-1933, 23-12-1933, 30-12-1933, 5-1-1934 i 7-1-1934; *La Rambla* (esport i ciutadania), 4-12-1933; *El Socialista*, 9-12-1933, 23-12-1933 i 29-12-1933.

manera, la unitat de les esquerres catalanes i la seva possible victòria a Barcelona, esdevenien el primer pas per refer la coalició republicano-socialista a Espanya, element indispensable per tornar a l'esperit del 14 d'abril de 1931.

La Lliga, per la seva part, no havia tingut cap problema en presentar la seva llista a començaments de desembre, tot incorporant un carlí: Joan Soler i Janer, director de *El Correo Catalán*.³⁸ Juntament amb la coalició d'Esquerres Catalanes i la Lliga, competirien per obtenir representació a Barcelona el PRR, el BOC, el Partit Comunista de Catalunya, el Partit Nacionalista Català i l'Extrema Esquerra Federal.³⁹

TAULA I. CARACTERÍSTIQUES DE LES LLISTES PRESENTADES ALS MUNICIPIS CATALANS, 1934

	Esquerres				Dretes			
	Només una llista		Mésd'unalista		Només una llista		Mésd'unalista	
			Coal./				Coal./	
	Coalició	Partit	partits	Partits	Coalició	Partit	partits	Partits
Barcelonès	1	0	3	1	1	1	0	3
Barcelona província	40	183	14	13	103	128	12	7
Girona	33	143	3	10	85	96	7	1
Lleida	11	159	2	17	54	120	8	7
Tarragona	37	76	8	10	64	62	2	3
Total	122	561	30	51	307	407	29	21

Nota: No inclou municipis sense dades. Tampoc no inclou municipis on no hi va haver competència per haver-se presentat només una llista, o dues de la mateixa tendència. En aquest cas hem considerat els comunistes i ACR dins les esquerres i el PRR dins les dretes.

Font: vegeu l'apartat de "Fonts i metodologia".

Al marge de la situació a Barcelona, però, cada municipi respongué a les seves dinàmiques internes i a les diverses correlacions de forces existents al seu si. S'ha de dir, d'altra banda, que en la majoria de les ciutats grans les candidatures o coalicions es van establir amb independència del que es fes a Barcelona i l'únic cas que s'ha localitzat en què intervingué directament Lluís Companys, essent ja president,

³⁸ *La Veu de Catalunya*, 8-12-1933.

³⁹ Es pot consultar la formació de les candidatures a Alqueza i Aliana, Ramon. "La Llei Municipal de Catalunya i les eleccions a l'Ajuntament de Barcelona de gener de 1934". En: Roca i Albert, Joan. *El municipi de Barcelona i els combats pel govern de la ciutat*, Barcelona: Institut Municipal d'Història de Barcelona, 1997, p. 153 i següents.

va ser el de Badalona.⁴⁰De tota manera, l'estructuració de coalicions i candidatures duta a terme en aquestes eleccions vingué molt condicionada pel sistema electoral escollit on en la majoria de poblacions catalanes només hi podien entrar dues candidatures. Això va ser un incentiu més al reagrupament de forces en dos grans blocs polítics i va marcar la dissolució definitiva en aquests dos blocs de les opcions centristes que haurien pogut representar partits com ACR o el PRR.⁴¹

La Taula 1 intenta resumir el tipus de llista que es va presentar en cada municipi i demostra que fou aquest enfrontament dreta/esquerra el que va predominar. És cert que l'esquerra presentà més candidatures en competència amb altres llistes d'esquerra que la dreta (en 81 municipis contra 50 les dretes), però no sembla significatiu davant la quantitat de municipis en què competí només una llista d'esquerres front a una de dretes. El que és significatiu, en canvi, és el fet que les dretes mostraren una major propensió a presentar coalicions que les esquerres. Això però, no ho hem d'atribuir pas a una tendència històrica a la divisió de les esquerres –segons la creença popular– sinó a la mateixa estructura interna d'aquest bloc, el qual estava dominat per Esquerra Republicana, amb presència a tot el país, mentre que els seus possibles socis eren relativament dèbils i es concentraven en comarques molt determinades, com era el cas de la Unió Socialista o del Partit Republicà Radical Socialista. En aquest sentit, la major presència d'un sol partit d'esquerres a les circumscripcions de Barcelona província, Girona i Lleida responen a aquesta realitat hegemònica de l'Esquerra Republicana de Catalunya. A Tarragona, en canvi, on es presentaren proporcionalment més coalicions d'esquerres s'intueix l'arrelament del PRRSC en determinades comarques.

Per tant, en general s'intentà evitar la competència per aconseguir el control dels ajuntaments que en un nombre significatiu de casos, a més, es traduï en la presentació, acordada prèviament, de dues llistes del mateix signe polític per tal de deixar fora del consistori completament els adversaris. Tot plegat derivava de la importància que havien agafat els ajuntaments com a executors de la política general als municipis i del paper que la Llei Municipal atorgava també als alcaldes com a representants del poder regional, en tant no s'establiessin nivells intermedis entre el municipi i la Generalitat.⁴²D'aquesta manera, la campanya electoral es va plantejar per part de les esquerres com l'element indispensable per continuar l'etapa socialment reformista encetada el 14 d'abril, mentre que la dreta ressaltava

⁴⁰ *Ací. Setmanari d'Esquerra Republicana. Portaveu del Centre Republicà Català*[Badalona], 13-1-1934.

⁴¹ Al respecte vegeu també Molas, Isidre. *El Sistema de partits polítics a Catalunya, 1931-1936*, Barcelona: Edicions 62, 1972.

⁴² Bernadí Gil, Xavier. *La distribució de les competències d'execució en l'Estat autònom*, Barcelona: Tesi doctoral lligada a la Universitat Pompeu Fabra, 2002, p. 17-155.

la ineficàcia i la incapacitat de les esquerres per governar atribuint-los tots els problemes amb què havia topat la República, en fossin responsables o no.

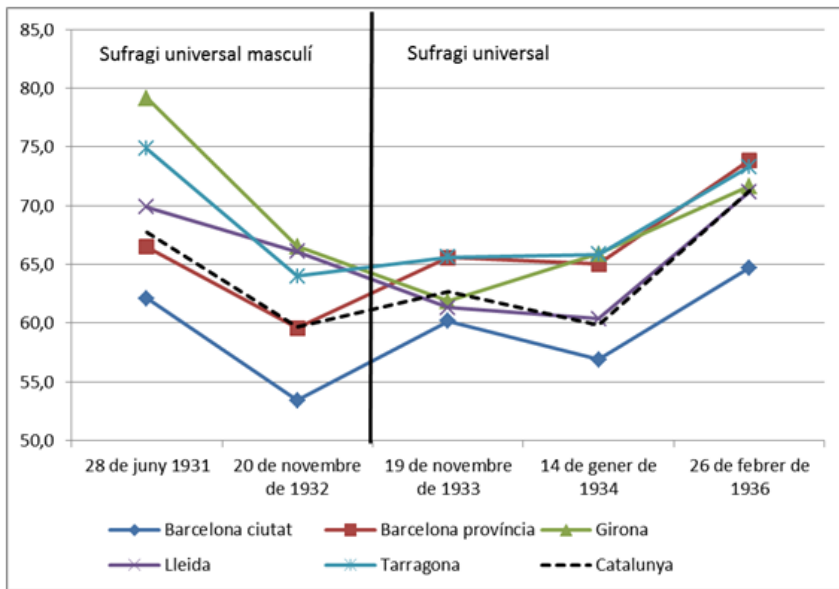
LA PARTICIPACIÓ I ELS RESULTATS: UNA VISIÓ DE CONJUNT

Hom esperaria que amb la tensió política que es vivia en aquells moments, la mobilització hauria hagut de ser relativament elevada. Tanmateix, no va ser així. La mostra de municipis de la qual disposem dades representa el 97% dels cens, aproximadament.⁴³ Per la qual cosa, qualsevol informació que es pogués aportar de més, no faria variar les conclusions a les que arribarem. En conjunt, la participació a tot Catalunya va ser de les més baixes del període republicà —no contemplant les d'elecció de compromissaris del 26 d'abril de 1936—, equiparant-se a les de novembre de 1932, quan s'escollí el Parlament de Catalunya. Això es degué, en bona part, perquè a la ciutat de Barcelona la participació caigué gairebé 3 punts en percentatge de vots, respecte les de novembre de 1933.

⁴³ He de recordar aquí, que per a la circumscripció de Barcelona província he utilitzat el cens de 1936. Aquest càlcul s'ha fet, doncs, sumant els censos de 1933 de Barcelona ciutat, Girona, Lleida i Tarragona amb el cens de 1936 de Barcelona província. Aquest fet provoca que el càlcul de la participació estigui lleugerament desviat a la baixa en aquesta darrera circumscripció, atès que entre una data i altra el cens va augmentar en prop de seixanta mil persones. Les dades del cens electoral provenen de Molas, Isidre. *El sistema de partits polítics a Catalunya, 1931-1936*. Barcelona: Edicions 62, 1972. i de Vilanova, Mercè. *Atlas electoral durant la segona República a Catalunya*, Barcelona: Fundació Bofill, 1986.

GRÀFIC I. EVOLUCIÓ DE LA PARTICIPACIÓ A LES ELECCIONS A CATALUNYA, 1931-1936

Fonts: elaboració pròpia amb Vilanova, Mercè. *Atlas electoral durant la segona República a Catalunya*, Barcelona: Fundació Bofill, 1986 i apartat de “Fonts i metodologia”.

Malgrat tot, la participació fou relativament elevada en la resta de circumscripcions superant-se en tots els casos el seixanta per cent del cens. I això tenint en compte que en un nombre relativament important de municipis es presentava una sola llista o bé dues llistes del mateix signe polític, que anaven a copar tots els llocs de regidors. Així, a Barcelona província, el nivell de participació fou molt similar al del novembre anterior i, per tant, suposa una recuperació respecte de les eleccions al Parlament de Catalunya –quan la victòria d’Esquerra Republicana es veia molt clara– i, en ambdues eleccions, s’acostaren, sense assolir-lo, al percentatge de participació del juny de 1931. A la circumscripció de Girona, les eleccions suposaren un punt d’inflexió, recuperant una tendència a l’alça després de 1933, però no s’aconseguí el nivell d’eleccions anteriors. A Lleida, la participació va ser la més baixa de tot el període, sobretot pel fet que en molts municipis de la muntanyales llistes úniques proliferaren, cosa que, en termes generals, afectava la participació. A Tarragona, en canvi, les eleccions de 1934 van mobilitzar una mica més d’electors que a les del Parlament de Catalunya i que a les legislatives de 1933, tal vegada, la dualització de la política fou més clara en aquesta circumscripció i això contribuí a augmentar l’aflluència de votants a les urnes. En qualsevol cas, les municipals de 1934 no suposaren la recuperació del nivell de participació del juny

de 1931, ni tampoc assoliren el de febrer de 1936, quan l'enfrontament entre dos grans blocs polítics es va mostrar en tota la seva plenitud.

Si observem el Mapa i l'Annex 1, destaquen algunes comarques en què la participació no va superar el 50%. Al Barcelonès, comarca de la qual hem exclòs la ciutat de Barcelona, la participació mitjana va ser del 48,4 per cent. Destaca en aquesta comarca el cas de l'Hospitalet, amb una forta tradició abstencionista, on tot i donar-se un augment de participació respecte anteriors eleccions només va votar el 42,4 per cent del cens.⁴⁴ En canvi, a Badalona, tot i no presentar una participació espectacular, van arribar a votar més del 55 per cent de les persones que tenien dret a vot i, per tant, s'intueix una mobilització de part important de la població obrera. En aquest sentit, Mercedes Vilanova ha insistit en la relació entre analfabetisme i baixa participació i en una correlació negativa entre l'abstenció i el vot a les esquerres contra una correlació positiva entre major participació i vot a la candidatura de dretes per Barcelona; a la qual cosa hem d'afegir les conclusions de José Luis Oyón, el qual relaciona clarament les característiques socials de determinats barris perifèrics de Barcelona i municipis adjacents (analfabetisme, baixa qualificació laboral i immigració recent) amb la capacitat de reclutament per part de la FAI i, al mateix temps, amb la baixa participació a les eleccions. En cap cas, però, a Barcelona i els municipis del voltant, un augment de la participació en aquests barris hauria suposat un augment dels vots a les dretes atès que tant Oyón com Vilanova han demostrat que els obrers d'aquestes zones, quan votaven ho feien a les opcions d'esquerra i, en el cas que ens ocupa, ho van fer majoritàriament a la Coalició d'Esquerres Catalanes.⁴⁵

Fora dels municipis propers a Barcelona, destaquen per la seva baixa participació les comarques de la muntanya lleidatana i el Solsonès. En algun cas, com a l'Alta Ribagorça, aquesta participació no va arribar a superar el 20 per cent del cens. La Cerdanya, que es trobava dividida en dues circumscripcions va seguir la dinàmica corresponent a cada una d'elles. Així, a la part lleidatana la participació no superava el 40 per cent, mentre a la part gironina aquesta participació s'elevà fins al 54,5. Aquesta mateixa dinàmica semblen seguir les comarques situades al nord de la circumscripció de Girona (Alt Empordà, Garrotxa i Ripollès), on la participació se situà entre el 50 i el 60 per cent. El mateix succeeix en dues

⁴⁴ Santos Santos, M. Cruz. *Elecciones y partidos en l'Hospitalet durante la II República : 1931-1936*. Barcelona: tesi de llicenciatura inèdita, Universitat de Barcelona, 1986.

⁴⁵ Vilanova, Mercedes. *Atlas electoral de la Segona República a Catalunya. Volum 2. Barcelona ciutat*, Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana, 2005; Boix, Cristina i Vilanova, Mercedes. "La participación electoral en Barcelona entre 1934 y 1936". *Historia y Fuente Oral*, núm 7 (1992), p. 47-83; Oyón, José Luís. *La quiebra de la ciudad popular: espacio urbano, inmigración y anarquismo en la Barcelona de entreguerras, 1914-1936*, Barcelona: La Estrella Polar (Ediciones del Serbal), 2008. Un recull d'experiències personals durant la Segona República en relació a la participació, la militància i l'analfabetisme el trobem a Vilanova, Mercedes. *Les majories invisibles. Explotació fabril, revolució i repressió*, Barcelona: Icària Editorial, 1995.

comarques que son limítrofs entre elles però de circumscripcions diferents: les Garrigues i el Priorat.

MAPA I. ELECCIONS MUNICIPALS DE 1934. PARTICIPACIÓ PER COMARQUES (EN % DEL CENS)

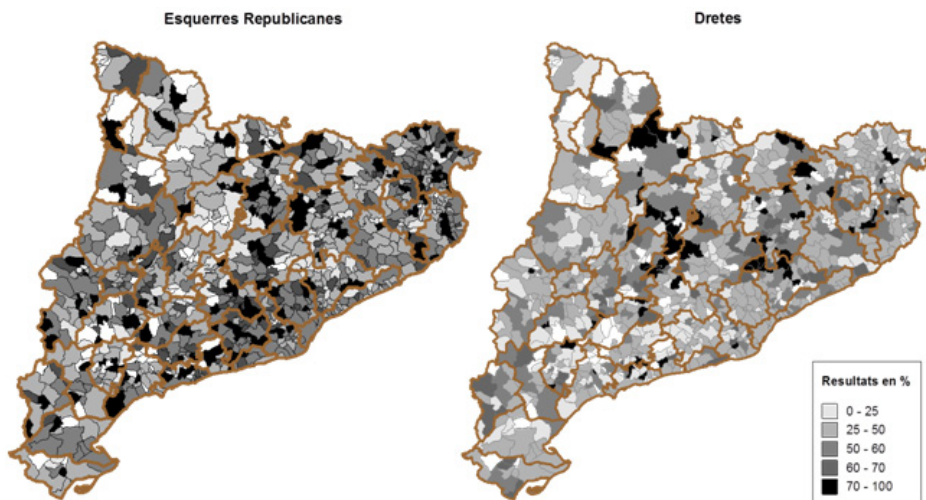
Nota: hem sumat les dades dels municipis existents el 1934 i que s'han agregat posteriorment; en el cas dels municipis que s'han desagregat posteriorment a aquesta data, hem mantingut el mateix percentatge del municipi mare en els nous municipis.

Fonts: vegeu l'apartat de "Fonts i metodologia".

A la resta de comarques catalanes la participació va ser superior a la mitjana. Entre aquestes, cal destacar les de l'Alt Penedès i el Maresme a la circumscripció de Barcelona, la Selva, a la de Girona i el Montsià, a Tarragona, en les quals es va superar el 70 per cent de participació. En aquest sentit, les dades del Maresme, de la Selva i del Montsià, apunten a una relació similar a la que Vilanova havia trobat

per Barcelona entre una major participació i un vot favorable a les dretes. En canvi, a l'Alt Penedès, aquesta participació està relacionada amb la mobilització dels rabassaires, els quals van intervenir activament en aquestes eleccions i al fet que en les principals poblacions (Vilafranca del Penedès i Sant Sadurní, entre altres) la participació va superar el 80%, en una situació de fort enfrontament entre dretes i esquerres.⁴⁶

MAPA 2. ELECCIONS MUNICIPALS DE 1934. RESULTAT DE LES LLISTES D'ESQUERRES REPUBLICANES I DE LES DRETES EN %

Nota: hem sumat les dades dels municipis existents el 1934 i que s'han agregat posteriorment; en el cas dels municipis que s'han desagregat posteriorment a aquesta data, hem mantingut el mateix percentatge del municipi mare en els nous municipis. Només inclou el resultat de la llista més votada d'esquerres republicanes o de dretes.

Fonts: vegeu l'apartat de "Fonts i metodologia".

Pel que fa als resultats, podem afirmar que, sens dubte, suposaren una clara victòria de les esquerres republicanes. Si sumem els vots a les candidatures que hem agrupat sota aquest epígraf, obtenim una xifra de 522.552 vots contra els 412.169

⁴⁶ Sobre la participació dels rabassaires en aquests comicis vegeu *Acció* [Vilafranca del Penedès], 13-

de les dretes, la qual cosa significa una diferència de més de cent-mil vots. En termes percentuals, les esquerres republicanes van arribar al 52 per cent contra un 41 de les dretes. Aquests resultats no variarien gaire fins i tot si atribuïssim tots els vots de les candidatures de les quals no tenim dades a les dretes. Tal i com indica Josep Lluís Martín Ramos, les esquerres republicanes s'haurien imposat en 580 municipis, entre els quals tots els de més de 10.000 habitants excepte Girona, Olot i Vic, mentre que les dretes ho haurien fet en 442.⁴⁷

Els resultats evidencien, un cop més, la marginalitat dels comunistes, dels quals hem sumat els vots del Bloc Obrer i Camperol i del Partit Comunista de Catalunya que, amb tot, arriben a representar només un 1,1 per cent. Pel que fa a les opcions de centre, tal i com s'ha evidenciat abans, aquestes van quedar pràcticament desfetes i només obtingueren resultats remarcables de manera aïllada, en determinades poblacions. Això fa que en algunes comarques tant Acció Catalana Republicana com el Partit Republicà Radical sumessin algun percentatge superior a la mitjana catalana. La tensió entre els dos pols, però, sembla haver afectat més ACR que el PRR. Així, mentre aquest darrer partit podia presentar-se com una opció republicana moderada de centre, el seu espanyolisme li permetia presentar una opció diferenciada tant d'Esquerra com de la Lliga. ACR, en canvi, arribà ja a aquestes eleccions amb un profund desgast i absorbida tant per l'Esquerra com per la Lliga. D'aquesta manera, el PRR presenta percentatges remarcables en comarques com el Vallès Oriental, l'Alt i el Baix Empordà o l'Alta Ribagorça. ACR, per la seva banda, obté en solitari bons percentatges al Vallès Oriental, a la Garrotxa, al Pallars Jussà, al Baix Camp i al Priorat.

Fixem-nos ara en els dos grans blocs, el que formaren les esquerres republicanes entorn ERC, i el de les dretes, articulats per la Lliga. Pel que fa a les esquerres republicanes podem destacar que a la major part del país van superar la barrera del 50% dels vots. Aquí cal destacar quatre comarques per l'alt percentatge que van obtenir. Al nord, l'Alt i el Baix Empordà van ser comarques on el vot a les esquerres republicanes va superar lleugerament el 60% en el seu conjunt. Es tractava d'una de les zones de major implantació d'Esquerra Republicana, amb potents federacions comarcals articulades entorn la Federació Republicana Socialista, a l'Alt Empordà, i al Partit Federal Republicà Nacionalista del Baix Empordà, en aquesta comarca. Al sud, a la comarca del Baix Ebre les esquerres republicanes també van superar lleugerament el 60% dels vots. Aquí cal destacar la influència del Centre d'Unió Republicana de Tortosa, fidel seguidor dels postulats de Marcel·lí Domingo, que va saber articular al seu voltant una àmplia coalició que va tenir efectes sobre la comarca. És un exemple clar, com el de Barcelona, que

⁴⁷ Martín Ramos, Josep Lluís. "Governació (1931-1939)". En: Bonamusa, Francesc, dir.. *Generalitat de Catalunya. Obra de Govern 1931-1939 [I]*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, 2006, p. 253.

si les esquerres superaven les seves diferències difícilment podien ser batudes. A la circumscripció de Barcelona, l'Alt Penedès apareix com la comarca on les esquerres republicanes, ja fos presentant-se en solitari bé en coalició, van obtenir el millor percentatge: aquí s'arribà al 71,5% dels vots. L'Alt Penedès esdevindria una mena d'epicentre al voltant del qual les esquerres republicanes superarien la barrera del 50% allargant-se per l'Anoia, el Bages, el Berguedà fins al Ripollès, cap al nord; per l'Alt Camp, la Conca de Barberà, les Garrigues fins al Segrià, cap a l'oest, i pel Baix Penedès, el Tarragonès, el Baix Camp fins al Baix Ebre i el Priorat i la Terra Alta, cap al sud.

Per la seva banda, les dretes rarament van superar el 50% dels vots en els agregats comarcals. Els millors resultats els obtingueren a la comarca del Solsonès, on les dretes agrupades obtingueren prop del 68% dels vots. Al nord, l'Alt Urgell, i al sud la Segarra, van ser comarques en les que les dretes van superar el 50% dels vots amb escreix. Aquesta darrera comarca havia estat qualificada per Joaquim Maurín –dirigent del BOC– com la “Meca del cavernicolisme”.⁴⁸ Des del Solsonès i la Segarra, tot i que amb menys intensitat, la influència de les dretes s'estendria cap al Pallars Sobirà, al nord, i fins a la Terra Alta al sud, en un eix que enllaçaria amb el Montsià, l'única comarca de fora de la circumscripció de Lleida on els vots a les candidatures de dretes superaven la barrera del 50%. Cal destacar, però, una àmplia zona amb centre a Osona on les dretes tingueren bons resultats, entre el 40 i el 50%, i en algunes superaren fins i tot en vots a les esquerres republicanes: a Osona mateix, a la Cerdanya i al Maresme. A les quals hauríem d'afegir el Vallès Oriental, on es produeix un empat tècnic en percentatge de vots obtinguts per dretes i esquerres.

ELS INCIDENTS DE LA JORNADA ELECTORAL I L'ABANDONAMENT DEL PARLAMENT PER LA LLIGA CATALANA

A les eleccions del 19 de novembre de 1933 es va produir una intensa mobilització electoral, especialment a Barcelona i per part de la Lliga. En aquesta jornada electoral, malgrat això, només es van produir alguns incidents menors en algunes seccions de la Dreta de l'Eixample i en alguna altra secció del barri del Verdum. I en algunes altres poblacions també es van produir petits incidents, que la premsa va considerar menors, atesa l'afluència de votants –hem de tenir en compte que per primera vegada votaven les dones. A les esquerres que, cal recordar-ho, acudiren dividides a la contesa els va sorprendre la forta mobilització de la Lliga i de les dretes en general. Tenint en compte que les eleccions del 14 de gener es van

⁴⁸ *República. Òrgan del Centre Obrer Instruïu d'Unió Republicana i els seus comitès adherits* [Cervera], 21-10-1933. “Cavernícola” era un epítet despectiu que les forces d'esquerra usaven habitualment per referir-se a la dreta i, molt especialment, a les forces catòliques més reaccionàries.

plantejar en termes de segona volta, la mobilització es va intensificar per les dues parts i la campanya electoral per les municipals de 1934 va ser, a més, bastant tensa i bruta no només a Barcelona sinó en moltes capitals de comarca.

Amb els precedents que acabem d'esmentar, que van culminar amb l'agressió al director de *La Publicitat* i amb els escorcolls de locals tant de dretes com d'esquerres que hi havia hagut els dies anteriors a Barcelona no resulta estrany que durant la jornada electoral es generessin un conjunt d'incidents,⁴⁹ alguns dels quals revestiren una certa gravetat. Cal advertir, que malgrat que van ser força nombrosos i estesos arreu del territori, no van ser generals i la seva influència sobre els resultats va ser pràcticament nul·la. En aquest sentit, els incidents a Barcelona van ser de tres tipus. Uns foren les coaccions que denunciava la Lliga sobre electors, especialment sobre l'element religiós –tant masculí com femení–, de manera que capellans i monges van ser objecte de pressió i d'escarni; en aquest aspecte sembla que nombrosos grups de persones d'esquerres recorregueren pràcticament tots els districtes. En un altre sentit, els incidents els produïren artefactes explosius –petards, en diuen– en diversos carrers: Claris–Diputació, passeig de Gràcia–Aragó, Ausiàs Marc i Casp–Claris, tots ells en una zona de forta influència de la Lliga. Tal i com es denunciava des de les pàgines de *La Veu de Catalunya*, els districtes quart i sisè, corresponents a la dreta i l'esquerra de l'Eixample, van ser objectiu especial de les coaccions esquerranes. Finalment, la Lliga denunciava la presència d'alguns electors falsos en diversos col·legis. Al final de la jornada electoral, cap a les quatre de la tarda, hi havia vint-i-vuit detinguts a Barcelona.⁵⁰

El que per a la Lliga fou una jornada plena d'incidents, on l'Esquerra demostrava el seu tarannà feixista, en paraules textuales de *La Veu de Catalunya*, per a les esquerres coaligades la jornada fou tota una altra cosa. A l'editorial de *La Humanitat* del dia 16, titulat “Jornada gloriosa”, s'havia tractat d'una diada serena i a l'interior subtitulava la informació dels districtes amb “A les provocacions de la Lliga i dels carlins, el poble respongué amb una serena actitud de civisme”. En aquest sentit, el portaveu de l'Esquerra considerava com a “provocació” el fet que les monges anessin a votar uniformades, cosa que, en alguns casos excitava els ànims d'alguns electors. D'aquesta manera, es minimitzaven els incidents o es denunciava l'intent de compra de vots per part de la Lliga o la presència dels Requetés–organització paramilitar de la Comunió Tradicionalista– al districte de les Corts–Sarrià. Com a curiositat, els redactors de *La Humanitat* que passejaren pel barri Xinès toparen amb una “coneguda proxeneta... que anava a votar per la Lliga, com a protesta contra determinades sancions de les autoritats republicanes que la priven, amb multes, d'exercir la seva indústria com abans.”⁵¹ I el que per la Lliga eren coaccions,

⁴⁹ *La Humanitat*, 12-1-1934, 13-1-1934 i 14-1-1934; *La Publicitat*, 12-1-1934; *La Vanguardia*, 14-1-1934, i *La Veu de Catalunya*, 11-1-1934, 12-1-1934, 13-1-1934 i 14-1-1934.

⁵⁰ *La Veu de Catalunya*,

⁵¹ *La Humanitat*, 16-1-1934.

per les esquerres es convertien en resposta popular. Així, *La Publicitat* i *L'Opinió* assenyalaven que un grup es va concentrar davant els locals de la Lliga al carrer Francesc Layret –avinguda del Paral·lel– per recriminar-los la compra de vots que estaven duent a terme.⁵²

Fora de la capital, els incidents es reproduïren de manera similar: trobem fets del mateix estil que a Barcelona a Vilafranca del Penedès, Igualada, Sabadell, Girona, Lleida, Tarragona, Tortosa... Encara que no tots van ser protagonitzats per grups d'esquerres, com en el cas de Tortosa, on s'acusava el diputat carlí Joaquim Bau d'haver contractat 150 pistolers que es passejaren per la ciutat el dia de les eleccions.⁵³ Un dels fenòmens més habituals va ser el trencament d'urnes: en trobem a Sitges, Vallbona d'Anoia, Sant Privat d'en Bas, Albons, la Tallada d'Empordà, Viladasens, Sant Julià de Ramis, al Vendrell, a la Bisbal de Falset, a la Bisbal del Penedès, a Figuerola, a Porrera, Gandesa, els Pallaresos i Vilalba dels Arcs. Eren municipis amb primacia de les dretes i en repetir-se les eleccions el diumenge 21 de gener, les coalicions d'aquest color polític van ser les guanyadores a la majoria d'aquests municipis.

Els fets més greus es van produir l'endemà de les eleccions a Manresa, ciutat natal del conseller de governació Joan Selves, que havia estat durament atacat per la Lliga. El dilluns al vespre grups de persones es manifestaren per Manresa, es dirigiren a l'Ajuntament i després es van adreçar a les redaccions dels diaris *Pla de Bages* –portaveu de la Lliga– i *Patria* –portaveu Tradicionalista–, que van ser assaltades i s'hi van provocar destrosses i, a continuació, es van dirigir cap a algunes cases de membres destacats de la Lliga.

Amb tot plegat, el Consell de Govern de la Lliga Catalana es va reunir el 18 de gener i va redactar una sèrie de conclusions que faria públiques l'endemà mateix a través de *La Veu de Catalunya*. En el document que resumeix la reunió hi consten vuit punts. Els cinc primers els podem considerar com a protocol·laris en els quals bàsicament es refermava la fe en la democràcia, s'agraïa als electors el seu suport i a l'aparell del partit la feina feta i s'encoratjava les organitzacions de la Lliga a engegar una campanya per capgirar la situació. Però les conclusions sisena, setena i vuitena tenien un calat polític de primer ordre. En primer lloc s'acusava els homes que portaven l'ordre públic a Catalunya de fer-ho com “un instrument d'opressió i de violència, iniciant un corrent contra l'autonomia, que tots tenim el deure d'aturar, llevant-li la raó que li ha donat naixença i que li donà impuls”; en la setena es reclamava novament la implantació d'un sistema electoral proporcional de manera immediata, i en la vuitena es declarava que mentre no es donés resposta satisfactòria a les dues conclusions anteriors i “mentre el Govern i el Parlament de la Generalitat persisteixin en l'obra anti-patriòtica de destruir, en

⁵² *La Publicitat*, 16-1-1934 i *L'Opinió*, 16-1-1934.

⁵³ *El Pueblo*, 15-1-1934.

grans masses catalanes, la confiança i l'adhesió en l'Autonomia de Catalunya, els representants de Lliga Catalana en el Parlament català queden rellevats del deure d'aportar-hi col·laboració.”⁵⁴

CONCLUSIONS

Les eleccions municipals que es van celebrar el 14 de gener de 1934 tingueren una rellevància històrica de primer ordre. D'una banda, perquè es feien sota un marc legislatiu propi, tenien abast general a Catalunya i perquè per primer cop, les dones podien exercir plenament els seus drets de la mateixa manera que els homes en uns comicis locals. De l'altra, perquè se celebraven en un context complex. Les dretes havien guanyat el 19 de novembre anterior a tot Espanya. A Catalunya, la divisió de les esquerres havia afavorit la victòria de la Lliga a les circumscripcions de Barcelona ciutat i a les províncies de Lleida i de Tarragona. El control de la capital de Catalunya, com a les eleccions del 12 d'abril de 1931, esdevenia un factor determinant de la política catalana i la Lliga va insistir en què les municipals se celebressin el més aviat possible. D'altra banda, el paper rellevant que havien pres els ajuntaments per a desenvolupar les polítiques reformistes plantejades durant el bienni progressista, en cooperació amb la Generalitat i amb el Govern de la República, i el paper que es reservava –ni que fos de manera provisional– als alcaldes com a representants del a Generalitat als municipis, van convertir la victòria en aquestes eleccions en un objectiu de primer ordre per a totes les forces polítiques.

En aquest context arribaren les eleccions municipals el gener de 1934, poc després de la mort de Francesc Macià i que Lluís Companys esdevingués el segon president de la Generalitat republicana. Les eleccions van servir per certificar que el sistema majoritari adoptat per la República comportava l'alineament dels diversos partits en dos gran blocs en torn de dos grans partits: Lliga Catalana i Esquerra Republicana de Catalunya. Això suposava, a més la pràctica desaparició de cap opció diferent d'aquestes dues. I per a les esquerres significava recomposar la coalició republicana sorgida l'abril de 1931 pensant no només en Catalunya sinó també en el futur electoral a Espanya. Malgrat això, la formació de la coalició d'esquerres a Barcelona no va ser un camí de roses, amb reticències dels partits més moderats –ACR i PNRE– i, al mateix temps, en mig d'una pugna de poder dins del partit majoritari ERC. Aquesta coalició només es va formalitzar després d'un llarg procés, un cop Lluís Companys havia esdevingut president de la Generalitat. A la resta del país, en cada municipi es va seguir una dinàmica pròpia a l'hora de plantejar-se la forma d'enfrontar les eleccions municipals. En termes generals, la Lliga no va tenir problemes per arribar a acords amb les forces de dretes.

⁵⁴ *La Veu de Catalunya*, 19-1-1934.

Per la part de les esquerres, ERC tenia més implantació que la resta de partits i en molts municipis va presentar candidatura en solitari, tot i que, en termes generals, tampoc no va tenir inconvenient en formalitzar coalicions. Cal assenyalar aquí, que en molts municipis les coalicions d'esquerres plantejades no només integren el mateix espectre polític que el Front d'Esquerres que es plantejaria el febrer de 1936 sinó que fins i tot ja utilitzaren aquest nom exacte.

Finalment, les eleccions es van celebrar. Amb una participació una mica més baixa que les eleccions del novembre de 1933 (i del febrer del 1936), els resultats van ser inapel·lables. A Barcelona, la Coalició d'Esquerres Catalanes es va demostrar un encert i va guanyar de manera clara la Lliga. Aquesta, encara que hagués fet coalició amb el PRR no hauria superat el nombre de vots de les esquerres. A la resta del país, en termes generals es confirmava una hegemonia esquerrana, amb un domini clar d'ERC i de les coalicions republicanes d'esquerres. Això es fa palès quan veiem que de les 44 poblacions que eren capitals de comarca o que tenien més de 10.000 habitants, en 28 guanyaren les candidatures d'esquerres, en quinze les de dretes i a Granollers venia el centre-esquerra d'Acció Catalana Republicana. Mentre les esquerres tenien el seu epicentre a la Catalunya rabassaire i industrial (el Penedès i l'àrea propera a Barcelona), les dretes predominaven a la muntanya lleidatana i en les comarques interiors de la província de Tarragona fins a les Terres de l'Ebre.

Donades les circumstàncies, les municipals de 1934 van transcendir el seu caràcter administratiu i es tornaven a plantejar com una mena d'eleccions plebiscitàries. Això va fer que les opcions contendents es mobilitzessin amb intensitat. Si a les eleccions del 19 de novembre de 1933, en molts llocs les esquerres es van veure sorpreses per la intensa mobilització dretana, en aquestes de 1934 les esquerres van mobilitzar-se activament. Durant la jornada electoral es van produir incidents, els quals tot i ser nombrosos no van ser generals arreu i semblen haver agafat més intensitat a Barcelona i la seva circumscripció. En molts casos, probablement, no tenien raó de ser, com a Sabadell i altres poblacions on les esquerres tenien consolidada la seva posició. A més, els incidents tampoc van tenir cap mena d'incidència en els resultats. La mateixa Lliga reconeixia que l'esquerra "hauria triomfat sense les coaccions, violències i maniobres reprovables que, amb el terror de perdre, ha posat en pràctica. En la seva victòria a Barcelona, els vots que per coacció es restaren a la Lliga i els que els falsos electors aportaren a l'Esquerra, no han estat decisius."⁵⁵ Cal tenir en compte, a més, que donada la situació tensa que es vivia en aquells dies, tant dreta com esquerra tendiren a exagerar en els titulars uns fets que no es poden negar.

Tot i amb això, els fets de Manresa i, en menor mesura de Sabadell, amb l'assalt de redaccions de diaris, van convertir-se en la gota que feia vessar el got i la Lli-

⁵⁵ *La Veu de Catalunya*, 16-1-1934.

ga decidia que els seus diputats assistissin a les sessions del Parlament en tant no canviés la política d'ordre públic i s'establís un sistema proporcional. Era el primer punt de ruptura entre dretes i esquerres a Catalunya durant la Segona República. Quan semblava que s'arribava a un acord de conciliació i la Lliga retornava al Parlament, al cap de pocs dies, esclataria la revolució del 6 d'octubre de 1934.

ANNEX I. ELECCIONS MUNICIPALS DE 1934. RESUM DE PARTICIPACIÓ I RESULTATS EN %

				Blancs/ Nuls	Comunistes	Esquerres Republicanes			Centre		Dretes			Sense dades
	Electors	Votants	Participació			ERC	CER	AER	ACR	PRR	LC	CD	AD	
Barcelona ciutat	608.180	324.535	53,4	0,4	1,1	50,2	0,2			6,4	41,2		0,6	
Barcelona circumscripció	491.413	319.444	65,0	0,0	0,8	24,6	26,9	2,4	1,1	2,1	15,9	24,1	1,6	0,6
Alt Penedès	30.723	21.745	70,8			45,5	18,9	7,2		1,7	9,7	15,6	1,5	
Anoia	26.245	16.669	63,5		0,7	33,5	20,8	3,4		1,6	12,2	25,2	0,2	2,4
Bages	56.596	38.254	67,6		0,1	24,8	28,6	2,5	0,6	0,3	10,6	30,1	2,0	0,4
Baix Llobregat	53.510	35.689	66,7		0,3	27,4	24,8	1,0	1,9	3,1	18,9	16,3	6,2	
Barcelonès	62.051	30.057	48,4		1,7	17,3	34,6	5,2		2,8	5,3	33,1		
Berguedà	23.777	15.931	67,0			46,1	10,4	0,5			13,1	25,7	2,7	1,4
Garraf	16.786	10.851	64,6		2,7	8,9	46,8				23,4	18,2		
Maresme	58.423	41.325	70,7		0,0	11,5	33,4	2,5	0,5	3,7	20,4	27,8		0,0
Osona	43.036	27.180	68,7	0,3	1,4	26,8	20,3	2,0	1,6	0,3	6,1	41,3	1,9	
Vallès Occidental	80.664	55.391	68,7		2,1	14,6	38,9	1,8	0,2	1,4	18,9	21,5		0,8
Vallès Oriental	39.602	26.352	66,5			39,0	4,4		7,0	6,2	34,3	5,6	3,4	
Girona	194.594	117.459	60,4	0,0	1,0	39,0	11,3	3,9	1,1	2,1	19,1	18,9	2,2	1,4
Alt Empordà	41.071	24.033	58,5	0,1	1,0	48,0	8,9	3,3		8,1	22,7	6,7	1,2	
Baix Empordà	36.938	22.781	61,7			56,1	0,5	4,8	0,2	25,2	11,6	1,6		
Cerdanya	4.076	2.223	54,5			5,7	26,9	2,1			3,4	32,1	4,3	25,6
Garrotxa	24.701	12.812	51,9		0,9	28,9	19,4	0,2	6,7		9,8	30,8	3,2	
Gironès	33.667	20.469	60,8		3,4	40,3	7,0	1,9	1,8	1,1	7,3	33,7	3,3	0,2
Pla de l'Estany	9.004	5.585	62,0			21,0	26,3	5,6			3,3	43,0	0,8	
Ripollès	17.619	9.933	56,4	0,4	1,0	32,0	13,0	5,6	0,0	0,0	27,5	14,4	4,5	1,7
Selva	27.518	19.623	71,3			25,7	19,2	6,8	0,3	1,2	28,3	12,8	1,4	4,3
Lleida	166.061	100.270	60,4		2,9	35,3	10,5	4,4	1,0	0,2	17,0	18,2	5,7	4,9
Alt Urgell	9.946	5.489	55,2			37,2	3,4	3,0	2,6		15,2	30,8	7,9	
Alta Ribagorça	607	91	15,0			17,6				35,2	7,7			39,6
Cerdanya	2.313	807	34,9			50,8	0,0	2,6			0,1	28,7	2,5	15,2
Garrigues	17.260	9.912	57,4		1,5	50,5		3,3			6,1	15,0	14,2	9,5
Noguera	23.328	15.631	67,0		3,3	44,0	1,8	4,0	1,3		23,9	9,4	6,3	6,0
Pallars Jussà	7.326	3.688	50,3			29,0	10,0	7,0	6,7		11,5	15,2	9,0	11,7
Pallars Sobirà	6.345	2.310	36,4			40,7		5,9			30,3	13,9	3,5	5,7
Pla d'Urgell	13.541	9.432	69,7		6,1	45,5	4,1	6,0			16,8	17,5	2,7	1,2
Segarra	10.919	7.449	68,2			38,0		0,1	0,7	1,8	38,9	12,7	2,8	5,0
Segrià	46.352	28.854	62,2		5,6	21,2	27,9	6,0	0,1		6,8	26,1	5,7	0,6
Solsones	6.277	2.381	37,9			22,8		3,1			12,8	55,1		6,2
Urgell	19.172	12.096	63,1			36,1	10,2	3,4	2,9		29,3	8,3	2,9	7,0
Vall d'Aran	2.675	1.315	49,2			42,4		3,8			19,7		2,4	31,7
Tarragona	203.716	134.114	65,8	0,0	0,8	17,1	28,4	8,6	2,9	0,1	14,9	22,7	3,3	1,1
Alt Camp	19.498	12.744	65,4			25,7	29,0	2,9	0,1		0,6	38,3	1,4	1,9
Baix Camp	36.311	23.005	63,4		0,7	10,4	35,0	4,8	15,1		15,9	16,1	1,3	0,6
Baix Ebre	33.358	21.520	64,5		1,1	8,9	41,1	11,2		0,9	11,1	25,7		
Baix Penedès	10.494	6.660	63,5		10,2	25,7	17,2	15,0			19,4	12,5		
Conca de Barberà	13.058	8.998	68,9			34,3	20,0	1,4			23,9	11,7	7,1	1,7
Montsià	23.817	17.461	73,3			9,3	30,0	5,0			34,3	19,0	2,4	
Priorat	10.890	6.489	59,6			23,0	11,2	6,3	4,1		12,2	25,1	6,7	11,4
Ribera d'Ebre	14.334	10.060	70,2			36,8	8,0	12,5			6,5	27,3	6,8	2,1
Tarragonès	29.031	18.689	64,4			10,9	38,6	10,2	1,0		3,7	28,4	7,2	
Terra Alta	12.925	8.488	65,7			19,7	6,5	25,1			26,4	16,8	5,5	
Catalunya	1.663.964	995.822	59,8	0,1	1,1	18,3	31,2	2,9	1,0	3,1	24,5	14,8	2,1	0,9

Comunistes: Bloc Obrer i Camperol i Partit Comunista de Catalunya; ERC: Esquerres Republicanes de Catalunya; CER: coalició d'esquerres republicanes; AER: altres esquerres republicanes; ACR: Acció Catalana Republicana; Lliga Catalana: CD: coalició de dretes; AD: altres dretes.

Nota: he exclòs del cens aquells municipis dels quals no disposem de resultats i, per tant, no podem calcular la participació. El cens de la província de Barcelona correspon al de les eleccions de 26 de febrer de 1936.

Fonts: vegeu l'apartat de "Fonts i metodologia".